Archetype

Το νέο Μουσείο στο Όσλο, εθνική κιβωτός πολιτισμού

Ανδρέας Γιακουμακάτος - 01/08/2022

Εισαγωγική εικόνα: National Museum Of Norway. Photo Iwan Baan

Κάθε νέα επίσκεψη στο Όσλο είναι μια καινούρια έκπληξη. Η πόλη αλλάζει συνεχώς πρόσωπο και μεταμορφώνεται ραγδαία, με ορατές διά γυμνού οφθαλμού πολεοδομικές και αρχιτεκτονικές καινοτομίες. Οι Νορβηγοί, φιλόδοξοι και ταυτόχρονα μεθοδικοί, χρησιμοποιούν με ψυχραιμία και σωφροσύνη τις μεγάλες οικονομικές δυνατότητες που βρίσκονται στη διάθεσή τους, για την όσο το δυνατό πιο εύστοχη μετάλλαξη καταρχήν της πρωτεύουσας σε πολυεθνικό κέντρο και, κατά το δυνατό, σε σημείο αναφοράς καταρχήν για τον δικό τους άμεσο ζωτικό χώρο, τη Σκανδιναβία. Η πόλη του Όσλο δεν ξεπερνά τις επτακόσιες χιλιάδες σε πληθυσμό, αλλά ο σχεδιασμός και οι στόχοι, τουλάχιστον των τελευταίων 25 ετών, ιδιαίτερα στο θαλάσσιο μέτωπο, επιδιώκουν με εντυπωσιακή αποτελεσματικότητα τη μετατροπή της πρωτεύουσας της Νορβηγίας σε

υπερβόρεια και κατ’ επέκταση επιδραστική ευρωπαϊκή μητρόπολη.

Τελευταίο στη σειρά των επιτευγμάτων είναι το νέο Εθνικό Μουσείο της Νορβηγίας, που άνοιξε τις πύλες του για το κοινό στις 11 Ιουνίου, με κατανοητούς τόνους εθνικής υπερηφάνειας. Πρόκειται για ένα εγχείρημα μεγάλης πνοής, που απαίτησε σταθερό και μακρόχρονο σχεδιασμό για να φτάσει σε ολοκλήρωση. Φιλόδοξος και εδώ ο στόχος: η δημιουργία ενός μουσειακού οργανισμού που να είναι ο μεγαλύτερος στη Σκανδιναβία και ένας από τους μεγαλύτερους στην Ευρώπη, και μιας βιβλιοθήκης τέχνης με αντίστοιχες προδιαγραφές. Ιδρύθηκε το 2003 με σκοπό να συνενώσει και να στεγάσει τις συλλογές των τεσσάρων πιο σημαντικών μουσείων της πόλης: της Εθνικής Πινακοθήκης, του Μουσείου Διακοσμητικών Τεχνών, του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης και του Εθνικού Μουσείου Αρχιτεκτονικής (το οποίο ωστόσο θα συνεχίσει να λειτουργεί αυτόνομα). Η ισχύς εν τη ενώσει, προφανώς, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένας ισχυρός και ακτινοβόλος μουσειακός φορέας.

Η αίθουσα με τα έργα του Edvard Munch. Photo A. Giacumacatos.

Το 2010 ολοκληρώθηκε ο διεθνής αρχιτεκτονικός διαγωνισμός (με 237 συμμετοχές) και το έργο κατακυρώθηκε στο γραφείο Kleihues Architects του Βερολίνου και τον επίσης Γερμανό αρχιτέκτονα Klaus Schuwerk, που ωστόσο ζει και εργάζεται στη Νάπολη (μια λεπτομέρεια διόλου αμελητέα). Το μουσείο έχει συνολική επιφάνεια 55 χιλιάδες περίπου τετραγωνικά μέτρα και ξεπέρασε σε κόστος τα 600 εκατομμύρια ευρώ.

Το νέο Εθνικό Μουσείο τοποθετείται σε ένα κεντρικότατο σημείο, ανάμεσα, αφενός, στο δημαρχείο της πόλης και το μεσαιωνικό κάστρο Akershus, αφετέρου στην αρχή της «αποβάθρας» Aker Brygge (περιοχή των πρώην ναυπηγείων της πόλης) που σήμερα έχει μετατραπεί σε παραθαλάσσιο πολυτελή βραχίονα κατοικιών και ελεύθερου χρόνου. Εκεί βρισκόταν προηγουμένως ο δυτικός σιδηροδρομικός σταθμός της πόλης: τμήμα του έχει μετατραπεί σε κατάστημα του μουσείου, ενώ ο εκλεκτικιστικός (1872) εμβληματικός γωνιακός πυρήνας του φιλοξενεί σήμερα το κέντρο Νόμπελ Ειρήνης του Όσλο. Το τέλος της Aker Brugge σηματοδοτείται από το ιδιωτικό μουσείο σύγχρονης τέχνης Astrup Fearnley του Renzo Piano: μια ακόμη απόδειξη της περιβαλλοντικής ευαισθησίας και της ικανότητας ανάγνωσης του τοπίου, καθώς ο Ιταλός αρχιτέκτονας προτείνει ένα κτίριο μουσείου ως ανάλαφρο «ιστιοφόρο» στη μύτη του βραχίονα πάνω στη θάλασσα.

Από τη μεριά του, το νέο Εθνικό Μουσείο εντάσσεται επίσης εξαιρετικά στον χώρο, παρότι έχει τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά. Διαμορφώνεται ως χαμηλός, υποβλητικός όγκος σε αρμονία με το περιβάλλον της πόλης, είναι περίκλειστο, εσωστρεφές και αντιρητορικό, με στοιχειώδες παιχνίδι των όγκων.

Χαρακτηρίζεται από οριζοντιότητα και ενότητα και είναι στιβαρό και με τον τρόπο του μνημειακό, σχεδόν «κλασικό». Οι ιδιότητες αυτές οδήγησαν μάλιστα κάποιους να κατηγορήσουν το νέο μουσείο για έλλειμμα επικοινωνιακότητας, ονειρευόμενοι προφανώς μια άλλη Guggenheim παραλλαγή σε μια χώρα -και γενικότερα στη Σκανδιναβία- που δεν ερωτοτρόπησε ποτέ με τις μεταμοντέρνες και λοιπές υπερεκφραστικές επιδόσεις διεθνών αρχιστάρ των τελευταίων δεκαετιών. Ο βασικός αρχιτέκτονας του έργου, ο Βερολινέζος Klaus Schuwerk, ζει στη Νάπολη ως άλλος Schinkel, εμπνέεται από την κλασική αρχιτεκτονική και τον Leon Battista Alberti, είναι οπαδός του Adolf Loos και του Mies και αναζητά την ποιότητα της αρχιτεκτονικής και των υλικών της στον χρόνο, όπως και ο δικός μας Κυριάκος Κρόκος: γιατί αυτό που ενδιαφέρει είναι «πώς θα φαίνεται η αρχιτεκτονική μετά από 50 χρόνια, όταν οι μόδες θα έχουν παρέλθει». Με αρκετά μάλιστα πολεμική διάθεση, στα εγκαίνια του μουσείου υποστήριξε, σε συνομιλία με τον γράφοντα, ότι «η αρχιτεκτονική δεν θα πρέπει να προκαλεί εντυπωσιασμό», ότι «η μεγάλη αρχιτεκτονική χτίστηκε πάντα με την πέτρα» και ότι επιδίωξη αυτού του έργου είναι «η μνημειακότητα μιας αρχιτεκτονικής δεμένης με τη γη, όπως οι αρχαίοι ναοί». Το μουσείο πράγματι υιοθετεί μια αρχιτεκτονική γλώσσα έξω από τον χρόνο με στόχο τη μακρά διάρκεια, κάτι που στην ουσία επιδιώχτηκε και από τους Νορβηγούς εντολοδότες και υιοθετήθηκε από την επιτροπή του διεθνούς διαγωνισμού.

Οι εσωτερικοί χώροι του μουσείου βασίζονται σε μια διαδοχή αιθουσών, με βασικό χαρακτηριστικό την άνεση του εκθεσιακού περιβάλλοντος για την ανταπόκριση σε κάθε μουσειολογική και μουσειογραφική ανάγκη. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα οικοδομικά υλικά: βασικό υλικό επένδυσης είναι ο σχιστόλιθος εγκάρσιας κοπής από το νορβηγικό Oppdal, έτσι ώστε να αναδεικνύεται με πλαστικό τρόπο το εκφραστικό ανάγλυφο του υλικού. Έχει ενδιαφέρον ότι με την ίδια πέτρα έχουν επενδυθεί τόσο οι εξωτερικοί όσο και οι εσωτερικοί τοίχοι των «δημόσιων» χώρων του μουσείου, έτσι ώστε η εξωτερική «θέαση» του κτιριακού κελύφους να ταυτίζεται με τη εσωτερική «βίωση» του ιδίου, σε μια προσπάθεια απάλειψης των «θεαματικών» χαρακτηριστικών της σύγχρονης αρχιτεκτονικής: γιατί σύμφωνα με τον Schuwerk, «η καλή αρχιτεκτονική είναι αυτή που ζεις μέσα της, όχι αυτή που περιφέρεσαι γύρω της». Στο δώμα του συγκροτήματος ο αρχιτέκτονας τοποθετεί το «Light Hall», 133 μέτρων μήκους και 2400 τετρ. μέτρων, για περιοδικές εκθέσεις και άλλες εκδηλώσεις, με κατακόρυφες επιφάνειες λευκού μαρμάρου από την Πορτογαλία πάχους τεσσάρων χιλιοστών ανάμεσα σε δύο φύλλα γυαλιού (marble glass). Η διαφώτιστη αίθουσα είναι, σύμφωνα με τις προθέσεις του αρχιτέκτονα, ένα είδος αρχαίου ναού, με σωστές αναλογίες, τοποθετημένου σε έναν στιβαρό σηκό, όπως ο Παρθενώνας στον βράχο της Ακρόπολης. Αυτή η γυάλινη αίθουσα, που θυμίζει έντονα την αντίστοιχη αίθουσα του Παρθενώνα στο αθηναϊκό Μουσείο της Ακρόπολης, είναι ομολογουμένως επιβλητική ιδιαίτερα τη νύχτα, και αποδεικνύει για άλλη μια φορά τη διαχρονική σημασία και τις δυνατότητες πρόσληψης της κλασικής αρχιτεκτονικής στη σύγχρονη σχεδιαστική πρακτική.

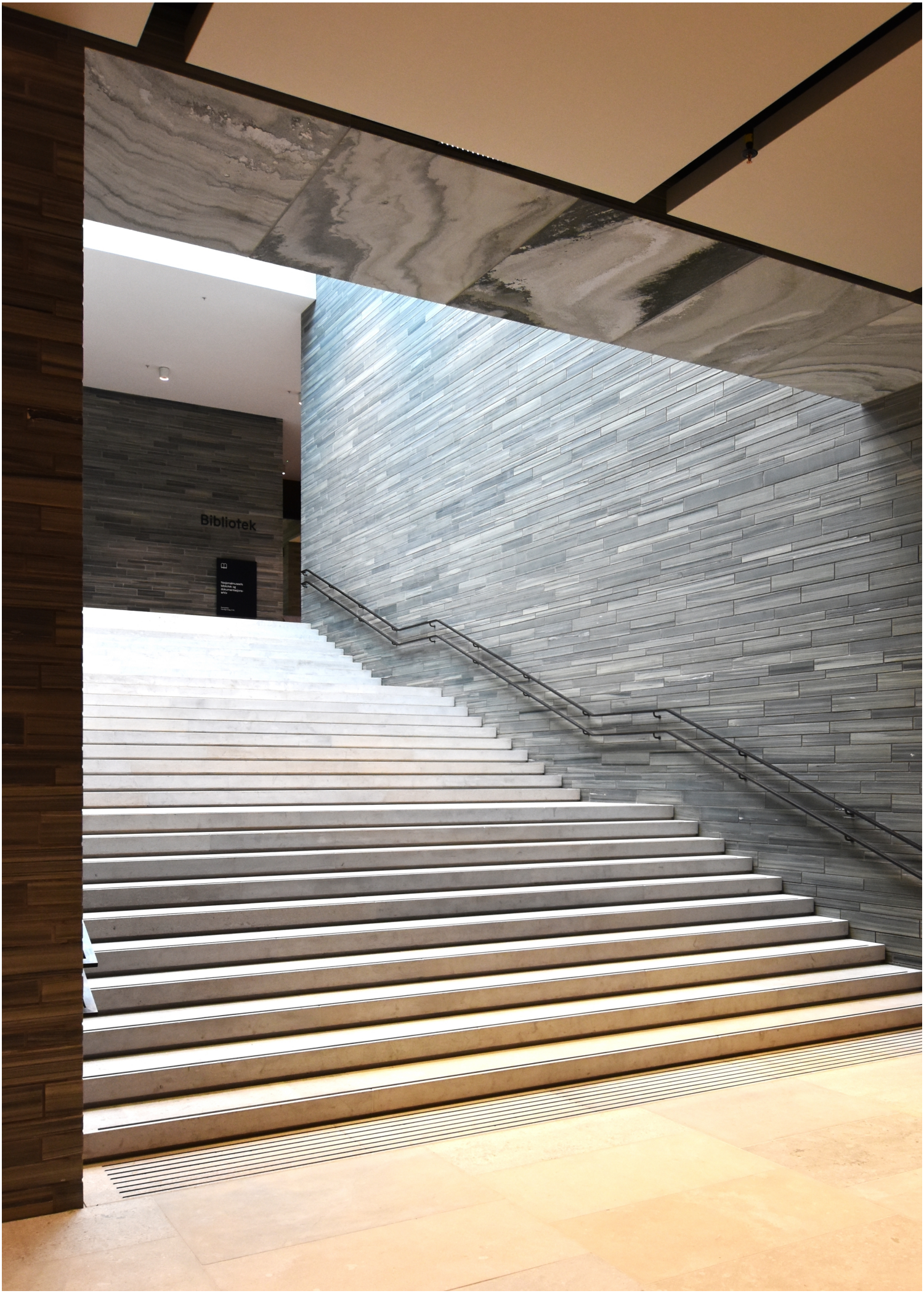

Αντίγραφα του 19ου αιώνα διάσημων έργων ελληνικής τέχνης. Photo A. Giacumacatos.

Τη μουσειογραφική μελέτη και οργάνωση του εσωτερικού εκθεσιακού περιβάλλοντος ανέλαβε το γραφείο Guicciardini & Magni, μετά από άλλο διεθνή διαγωνισμό το 2016. Οι Φλωρεντινοί αρχιτέκτονες είναι ιδιαίτερα διακεκριμένοι στον σχεδιασμό μουσείων, με κορυφαίο το Μουσείο του καθεδρικού της Φλωρεντίας, που σχεδίασαν σε συνεργασία με τον αρχιτέκτονα Adolfo Natalini (βλ. Α. Γιακουμακάτος, «Ένα μουσείο 'κιβωτός' της αρχιτεκτονικής», Το Βήμα, 17.1.2016). Με σημείο εκκίνησης τη δεδομένη παρατακτική διάταξη και ομοιογένεια και απλότητα των εκθεσιακών χώρων, οι Guicciardini & Magni επιδίωξαν τη διατύπωση παράλληλων αφηγημάτων και μιας πιο ζωντανής εκθεσιακής πλοκής, όχι μόνο ως προς τα εκθέματα αλλά και σε σχέση με το χωρικό ανάπτυγμα και την πορεία των επισκεπτών. Διαμόρφωσαν όσο το δυνατό «απρόοπτα» χωρικά επεισόδια και καταστάσεις έκπληξης, παίζοντας με τα υλικά και τα χρώματα (που συχνά άντλησαν από τα εκτιθέμενα έργα), και κυρίως επενδύοντας στον -από τη δεκαετία του 1950 αναγνωρισμένο πλέον- ιταλικό τρόπο δημιουργίας εκθεσιακών αφηγήσεων: δίνοντας δηλαδή έμφαση στις ιδιαιτερότητες κάθε φορά των εκθεσιακών αντικειμένων και σχεδιάζοντας αντίστοιχα βάσεις, θήκες, χώρους, πορείες αντίστοιχες των ιδιοτήτων και των χαρακτηριστικών των εκθεμάτων. Το ευφάνταστο και ενδιαφέρον αποτέλεσμα θα μπορούσε να βρίσκεται σε κάποια αντίφαση με τη «χαμηλής έντασης» μνημειακότητα του Schuwerk: προκαλεί αντίθετα την περιέργεια και τον ευχάριστο ερεθισμό του επισκέπτη.

Το νέο Εθνικό Μουσείο στο Όσλο έχει μια ακόμη αξιοσημείωτη ιδιαιτερότητα που προκαλεί εντύπωση στον Ευρωπαίο επισκέπτη με τις αντίστοιχες προσλαμβάνουσες: δεν είναι μια πινακοθήκη αλλά ένα μουσείο πολιτισμού. Ενσωματώνει ζωγραφική, γλυπτική, αρχιτεκτονική, βιομηχανικό σχεδιασμό και έργα της χειροτεχνίας διάρκειας 3000 χρόνων, με την πρόθεση να διερευνήσει και να αφηγηθεί το νόημα της προέλευσης και της ταυτότητας ενός λαού. Αποκαλύπτει τις πολυεπίπεδες δημιουργικές δυνατότητες στο πεδίο της τέχνης, που καθόρισαν τη ζωή και την πορεία στον χρόνο της νορβηγικής κοινωνίας, ενώ επενδύει στο σημαντικότερο χαρακτηριστικό των πολιτιστικών θεσμών στις χώρες της Σκανδιναβίας: τον παιδαγωγικό χαρακτήρα και την κοινωνική σκοπιμότητα κάθε μορφής γνώσης, κάθε εμπειρίας τέχνης.

NOBELS FREDSSENTER · NOBEL PEACE CENTER

Bibliotek

NORSKE RADIO-
UTSTILLING
OSLO
1930

BOLIG-
DOMESTIC
MOT-
-KULTURER
COUNTER
CULTURES
OMVELTNING
SUBVERSION
banzai

Οι φωτογραφίες του άρθρου είναι του Α. Γιακουμακάτου.

Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Το Βήμα», 24.7.2022.